

ШЫМКЕНТ ЖӘНЕ ШЫМКЕНТТІКТЕР

ТАБИҒАТТЫ «сөйлейткен» ТАЛАНТ

Қонақ бөлмеге кірген сәтте-ақ көзіміз бірден тұтас қабырғаны алып тұрған көркем картинаға түсті. Кенепке қонған әр бояу, әрбір штрих табиғаттың тұмса сұлулығын жанды күйінде көз алдымызға әкелді. Мұндай туындының бір күнде дүниеге келмейтіні анық. Оның артында тынымсыз еңбек, сарқылмас ізденіс, табандылық пен шынайы талант жатыр.

ЕҢБЕКПЕН ӨРІЛГЕН ӨНЕГЕЛІ ҒҰМЫР

Ел тарихында өз дәуірінің ауыртпалығын арқалап, маңдай терімен өндірісті өркендетуге, елдің тұрмысын жақсартуға және кейінгі ұрпаққа өнеге боларлық із қалдыруға ғұмырын арнаған азаматтар бар. Солардың бірі – еңбек жолы өндіріс пен қоғамдық қызметке, елге қызмет етуге ұласқан Өркен Әбдірайымұлы Әбдіреев.

Шымкент қаласының тұрғыны, еңбек ардагері Өркен Әбдірайымұлының балалық шағы ел басына күн туған соғыс жылдарымен тұспа-тұс келді. Әкесі Әбдірайым Ұлтуғанов Жамбыл облыстық партия комитетінде бөлім бастығы болып еңбек етіп жүрген жерінен 1941 жылы өзі сұранып майданға аттанады. Әкесінен айырылған анасы Ұлтай Махамбетқызы баласы Өркенді ертіп, Шиеліде тұратын атасының қолына барып паналайды.

Болашағына сеніммен қараған зерек бала Шиелідегі қазақ орта мектебінде 3-сыныптан 8-сыныпқа дейін білім алады. Сабаққа деген ынтыасы мен озат үлгерімі ерте жастан байқалады. Тіпті 4-сыныпта үздік оқығаны үшін БЛКЖО-ның 600 сом көлеміндегі сыйлығына ие болады.

Алайда соғыс жылдарындағы балалардың балалық шағы ұзақ созылмады. 1943-1944 жылдары Өркен де еңбекке ерте араласады. Колхоздың астығын өгіз арбамен Бәйкекүм стансасындағы қамбаға тасып, елмен бірге еңбек майданының бел ортасында жүреді. Сол кезеңдегі қиындықтар оның бойында еңбекқорлықты, жауапкершілікті және төзімділікті қалыптастырды.

1953 жылы Шымкенттегі Қ.С.патаев атындағы №7 мектепті өте жақсы бағамен тәмамдап, сол жылы Шымкенттегі тоқыма институтында оқып, инженер-технолог мамандығын алып шығады. Жас маман еңбек жолын Ильич ауданындағы мақта тазалау зауытында өндіріс меңгерушісі қызметінен бастайды. Өркен Әбдірайымұлының бойындағы ұйымдастырушылық қабілеті өндірістегі қызметімен қатар қоғамдық жұмыста да айқын көрінеді. Зауытта өнертапқыштар ұйымын құрып, бастауыш комсомол ұйымына жетекшілік етеді. Белсенділігі мен көшбасшылық қасиеті еленіп, партия қатарына қабылданады.

Жұмысшылардың әлеуметтік және мәдени өміріне де ерекше көңіл бөледі. Аудандық асхананы зауыт балансына өткізіп, оны жұмысшы жастардың бос уақытын тиімді өткізетін клубқа айналдыруға күш салады. Жаңа үрмелі аспаптар алдырып, оркестр ұйымдастырады. «Мақтаарал» совхозының жастарымен кездесулер өткізіп, жас буынның қоғамдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

1961 жылы облыстық комсомол комитетінің бірінші хатшысы Өзбекәлі Жәнібеков пен Ильич аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болып сайланады. Сонымен бірге аудандық партия комитетінің бюро мүшесі және аудандық кеңестің депутаты қызметтерін атқарады.

1963 жылы Жетісай, Киров және Мақтаарал аудандары Өзбекстан құрамына беріліп, Сырдария облысы құрылған кезде облыстық комсомол комитетін қалыптастыруға арналған конференция өтеді. Сол жиында Өркен Әбдірайымұлы сөз сөйлеп тұрғанда Өзбекстан ЛКЖО-ның бірінші хатшысы Р.Абдуллаева оның сөзін бөліп, қазақ аудандарындағы мақта және жүгері бригадаларының жұмысына қатысты сын айтады. Жас басшы мәселенің нақты дерекке сүйенбегенін алға тартып, өзіне қойылған негізсіз сынға ашық түрде қарсылық білдіреді. Бұл сөздің соңы не болары белгісіз еді. Алайда, ара-

да бірнеше апта өткен соң Мәскеуден қазақ аудандарының кадр мәселесіне араласпау туралы нұсқау келеді. Бұл, бір жағынан, жас кадрдың өз ұстанымын қорғағанын көрсетсе, екінші жағынан, оның кәсіби білімі мен ұйымдастырушылық қабілетіне артылған сенімнің белгісі еді.

1964 жылы Өркен Әбдірайымұлы Жамбыл облысының Қордай ауданындағы Георгиевка былғары-кендір комбинатына директор болып тағайындалады. Ол кезде отызға да толмаған жас маманға өндіріс тізгінін ұстау үлкен жауапкершілік болатын. Жас басшы бұл міндетті абыроймен атқарып, кәсіпорынды он екі жылдан астам уақыт басқарады. Осы жылдары комбинаттың өндірістік жұмысы жүйеленіп қана қоймай, жергілікті халықтың әлеуметтік жағдайын жақсартуға бағытталған көптеген жұмыстар атқарылады.

Ауыл тұрғындарын газ плиталарымен қамтамасыз ету, көшелерді көркейту, елді мекеннің қоғамдық орындарын абаттандыру секілді шаруалар назардан тыс қалмайды. Мәдениет үйінің жанына соғысқа аттанып, елге оралмаған азаматтардың есімдері жазылған ескерткіш орнатылады.

Кейін шикізат көзінің азаюына байланысты кәсіпорындағы жұмыс орындарын сақтап қалу мәселесі туындайды. Өркен Әбдірайымұлы халықты жұмыспен қамту мақсатында Алматыдағы ер-тоқым өндіретін цехты Георгиевкадағы комбинатқа көшіреді. Осылайша өндіріс бағыты кеңейіп, республикадағы малшыларды қажетті ер-тоқыммен қамтамасыз етуге мүмкіндік туады.

Өндірістігі табысты жұмыстың нәтижесінде комбинат бірнеше мәрте жоғары бағалауға ие болады. Кәсіпорын облыстық партия комитеті мен атқару комитетінің ауыспалы Қызыл Туымен, Қазақ КСР Компартиясы, Министрлер Кеңесі және Қазақ КСР Кәсіподақ кеңесінің Құрмет грамоталарымен марапатталады. Комбинат ұжымы республика көлеміндегі еңбек жарыстарында тұрақты түрде жүлделі орындардан көрінеді. Ол зейнет демалысына шыққанға дейін Шымкент қаласындағы «Қазатқолпопром» мекемесінде мақта өнімдерін тарату бөлімінің бастығы қызметін атқарды.

Өркен Әбдірайымұлының еңбегі бағаланып, «Еңбек Қызыл Ту» орденімен, Лениннің туғанына 100 жыл толуына орай «Қажырлы еңбегі үшін» медалімен және кейін «Ленин» орденімен марапатталады.

Өркен Әбдірайымұлы жұбайы Ақсұлу Жаңабайқызымен бірге төрт ұл, үш қыз тәрбиелеп өсірді. Перзенттерінің барлығы жоғары білім алып, бүгінде әрқайсысы өз саласында еңбек етіп келеді. Еңбекпен шындалып, елге қызмет етуді өмірлік ұстаным еткен азамат үшін ұрпақ тәрбиесі де маңызды орын алды.

Бүгінде тоқсаннан асқан Өркен Әбдірайымұлы қоғамдық жұмыстардан қол үзген емес. Өмірлік тәжірибесін кейінгі буынмен бөлісіп, жастарға ақыл-кеңесін айтып келеді. Еңбегімен елге танылған, өнегесімен ұрпаққа жол көрсеткен Өркен Әбдірайымұлының ғибратты ғұмыры – кейінгі буынға аманат боларлық тағылымды тарих.

Мамырбек ҚҰДИЯР,
Шымкент қалалық мемлекеттік архиві
архивтік құжаттарды пайдалану және жарыққа шығару бөлімінің
қызметкері

йымдар жасауды үйреніп, құрылыс пен интерьерді әрлеуге арналған өнімдер шығара бастады. Көп ұзамай өз кәсібін ашып, қасына бірнеше адам алып, бес жылға жуық осы салада еңбек етті. Алайда, көлөнер мен кәсіпкерлік суретшінің жүрегіндегі қылқаламға деген сағынышты баса алмады.

– Сәулет те – өнердің бір саласы. Бірақ, жаным үнемі картина салуды қалады. Бір күні сауда орындарында картиналарға сұраныстың көбейгенін байқадым. Содан бастап қайтадан кенепке оралдым. Бүгінге дейін қылқаламнан қол үзген емеспін. Адам кейде өнерді өзі таңдайды, керісінше, өнер оны таңдайды. Егер Жаратқан бойыңа сондай бір дарын берсе, оған адал болып, бар ғұмырыңды соған арнауың керек, – дейді Әсет Әлсейітов.

Суретші талай көрмелерге қатысып, еңбегін көпшілікке таныта білді. Әсіресе, 2000 жылдардың басы оның шығармашылығындағы жаңа кезеңнің бастауы болды. Сол жылдары өткен жастар көрмесіне көптеген картиналарын алып барды. Жүлделі орынды иеленді. Кейін бес-алты жыл бойы түрлі көрмелерге тұрақты қатысты. Уақыт өте мұндай көрмелер азайды. Сол кезеңде суретші тасырыспен жұмыс істеуге ден қойды.

Шымкенттегі орталық сауда үйінде сатуға шығарылған еңбектері келушілердің назарын аударып, тапсырыс берушілер көбейді. Әсіресе, белгілі суретшілердің шығармаларын дәлме-дәл көшіре алатын шеберлігіне сұраныс артты. Бірде теңіз суретшісі Иван Айвазовскийдің туындыларын салып жүрген кезінде күтпеген жағдай орын алды.

– Дубайдан келген ауқатты азамат мені арнайы іздепті. Тіпті, қасына күзетшілерін ертіп келіп, бірге жұмыс істеуге шақырды. Бірақ, мен келіспедім. Өз елімде қалып, туған жердің табиғатын салуды жөн көрдім, – деп еске алады суретші.

Әсет Әлсейітов үшін өнер ешқашан табыс табудың ғана құралы болған емес. Әрбір картинасының астарында туған жердің тылсым сырын ғыңынуға деген ұмтылыс жатыр. Сондықтан, оның шығармалары көрерменді тек тамсандырып қана қоймай, ойландырады, жан дүниесіне әсер етеді. Айтуынша, шетелдегі қандастардан жиі тапсырыс түседі.

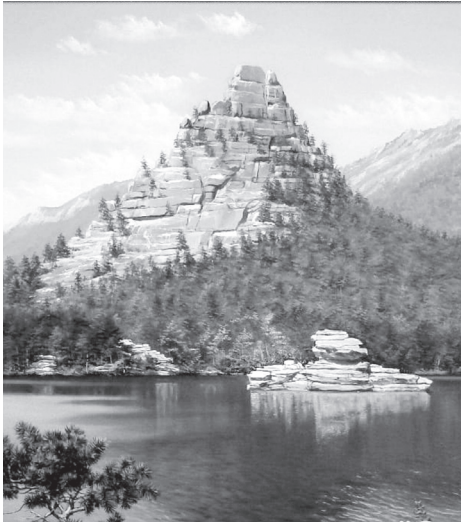
– Қандастарымыз туған жерді ерекше сағынады. Олар көбіне Қазығұрттың, Төлеби өңірінің, таулардың көріністерін сұратады. Картинаға қараған сайын атажұрттарын еске алып, сағыныштарын басатын шығар деп ойлаймын, – дейді Әсет аға.

Бүгінде суретшінің еңбегі қо-

ғамдық маңызы бар жобаларда да көрініс тапқан. Белгілі қоғам қайраткері, заң ғылымдарының докторы Бекет Тұрғараевтың бастамасымен салынған «Бабалар рухына тағзым» кешеніндегі картиналардың басым бөлігі шебердің қылқаламынан туған.

– Таудың баурайында «өмірге келген» сурет пен шеберханада салған картинаның айырмашылығы жер мен көктей. Жер ананың өз түсі, өз жарығы, өз тынысы бар. Мұны ешқандай фотосурет дәл бере алмайды. Мүмкін болса, табиғаттың ортасында отырып жұмыс істегенді жақсы көремін, – дейді суретші.

Картина бір күнде дүниеге келмейді. Әуелі ой туады, кейін сол ой уақыт өте келе пісіп-жетіледі. Кейде шабыт тоқырағандай көрінетін сәттер де болады. Ондай кезде кейіп-

керіміз бәрін жиып қойып, тауға бет алады. Табиғатпен оңаша қалады. Біраз уақыт өткен соң ойы сергіп, шабыт қайта оралады. «Үйге келгеннен кейін картина өзінен-өзі салынып жатқандай болады» дейді...

Әсет аға жұбайы Гүлнұр Еділбаевамен бірге екі ұл, екі қыз тәрбиелеп өсірген. Ол қызы мен тұңғыш немересінің қылқаламға қызығушылық танытып жүргенін айтып, қанмен келген қасиетті өнердің жалғасын табатынына сенетінін жеткізді.

– Бір күні бір клиентім қолына әлемге танымал қазақстандық кескіндемеші Ерболат Төлепбайдың картинасын алып келді. «Түпнұсқасын сатып алуға шамам жетпейді, осыны дәлме-дәл көшіріп беріңізші», – деді. Алдымен авторлық құқық туралы ойландым. Содан Ерболат ағаға ұялы телефон арқылы қоңыраушалып, рұқсатын сұрадым. Келіскеннен кейін ғана жұмысты орындадым. Кейін Ерболат ағаның өзі: «Сен маған «Киелі Қазығұртты» салып берші», – деп өтініш айтты. Бұл мен үшін үлкен құрмет болды, – дейді суретші.

Қылқалам шебері үшін өнер – біреудің туындысын қайталау емес, туған жердің жанын сөйлету. Сондықтан, оның шығармашылығының алтын арқауы – пейзаж. Суретшінің әрбір туындысынан туған жердің иісі аңқып, қазақ даласының кең тынысы айқын сезіліп тұрады.

– Әр салған суретімнің артында көп уақыт, еспесіз маңдай тер жатыр. Дегенмен, менің жүрегімнен туған дүнием егер бір адамды болса да ойландырса, туған жерін еске түсірсе немесе табиғаттың үнін сездірсе, онда еңбегімнің ақталғаны деп білемін, – дейді ол.

Расында да, Әсет Әлсейітовтің шығармаларына ұзақ үңілген сайын кенепке түскен бояулар ғана емес, табиғаттың өзі сөйлеп тұрғандай әсерде қаласың. Өнердің құдіреті осында болса керек.

Дилара БИМЕНОВА